

پیش‌ها و پانچ‌ها

پایگاه اطلاع رسانی دفتر منصوبه‌ها شیخ محمد صالح المنجد حفظه الله تعالى

موضوع:

۱. احکام؛ خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها
 ۲. احکام؛ شکار و ذبح حیوانات

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ**پرسش****نویسنده: رضا****تاریخ: ۱۳۹۶/۱۰/۲۰**

آیا ماهی صید شده از دریا باید از دست مسلمان گرفته شود و اگر کافر صید کرده باشد حرام است؟ آیا گرفتن ماهی از دست مسلمان کافی است؟ اگر به لفظ بگوید مسلمان هستم کافی است؟ داعشی‌ها هم می‌گویند ما مسلمانیم و شهادتین می‌گویند. آن‌ها چطور؟

آیا می‌توان حیوانات حرام گوشت را به بلاد کفر فروخت با این توجیه که برای ما حرام است، ولی برای آنان حلال است؟ آیا توری که برای ماهی‌گیری انداخته می‌شود و ماهی حلال و حرام داخلش می‌آید، می‌توان ماهی‌های حرامش را به کافران فروخت؟

پاسخ**تاریخ: ۱۳۹۶/۱۱/۳**

لطفاً به نکات زیر توجه فرمایید:

۱. ماهی - خواه فلس‌دار باشد و خواه بدون فلس - حلال است؛ چراکه خداوند آن را در جمله‌ی محرمات نام نبرده و این قول مالک، شافعی، اوزاعی، لیث بن سعد، ابن ابی لیلی و بیشتر عالمان مسلمان است، ولی ماهی بدون فلس - بنا بر روایاتی از اهل بیت - مکروه است^۱، هر چند شیعه آن را حرام پنداشته و این پندار یهودیان است، در حالی که تورات در سفر لاویان آن را مکروه شمرده و محتمل است که نهی از آن تنزیه‌ی باشد، نه تحریمی؛ چنانکه فرموده است: «از هر آنچه در آب‌ها است، این‌ها را می‌توانید بخورید: هر آنچه را در آب‌ها که باله و فلس دارد، خواه در دریا و خواه در رودخانه، می‌توانید بخورید. اما هر چه در دریا یا رودخانه که باله و فلس نداشته باشد، از جنبندگان کوچک آبی‌زی گرفته تا دیگر جاندارانی که در آب‌ها هستند، بر شما مکروه است. از آن‌ها کراهت داشته باشید؛ از گوشت آن‌ها نخورید و لاشه‌ی آن‌ها را مکروه بدارید.

۱. بنگرید به: گفتار ۷۰.

هر آنچه در آب‌ها که باله و فلس نداشته باشد، بر شما مکروه است»^۱. آری، در سفر تشنیه آن را حرام شمرده و فرموده است: «از هر آنچه در آب است، این‌ها را می‌توانید بخورید: هر چه را که باله و فلس دارد بخورید، اما هر چه را که باله و فلس ندارد نخورید؛ بر شما حرام است»^۲ و با این وصف، می‌توان حرمت آن برای یهودیان را ثابت دانست، ولی واضح است که حرمت آن برای آنان مستلزم حرمت آن برای مسلمانان نیست؛ چراکه خداوند فرموده است: ﴿فَيُظْلَمُ مِنَ الَّذِينَ هَادُوا حَرَمًا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ أُحِلَّتْ لَهُمْ وَبِصَدِّهِمْ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ كَثِيرًا﴾^۳؛ «پس به سبب ظلمی از یهودیان، چیزهای پاکیزه‌ای که برایشان حلال بود را بر آنان حرام کردیم و به سبب بازداشتن فراوانشان از راه خداوند».

۲. آیا زنده گرفتن ماهی از آب در حلال بودن آن شرط است؟ در این باره دو روایت و دو قول است، ولی روایت و قول صحیح‌تر شرط بودن آن است؛ چراکه خداوند در کتاب خود میته را مطلقاً حرام کرده و فرموده است: ﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أَلْمَيْتَةُ وَالِدَمُّ وَالْخِنْزِيرُ وَمَا أَهَلَ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبْعُ إِلَّا مَا ذَكَيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصَبِ وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَامِ ذَلِكُمْ فَسُقٌ﴾^۴؛ «مردار و خون و گوشت خوک و چیزی که نام غیر خداوند بر آن برده شده و خفه شده و زده شده و پرتاب شده و شاخ زده شده و چیزی که درنده خورده مگر آنچه تذکیه کنید و چیزی که بر بت‌ها ذبح شده و اینکه با تیرها قسمت کنید بر شما حرام شد، آن‌ها فسقند» و با این وصف، ماهی مرده در آب یا خشکی با اسبابی مانند خفه شدن یا زده شدن یا پرتاب شدن یا دریده شدن بدون دخالت انسان، حرام است؛ چراکه مردار محسوب می‌شود و تخصیص کتاب خداوند با روایات ممکن نیست^۵. آری، ماهی مرده با دخالت انسان، خواه در آب مرده باشد و خواه در خشکی، مردار محسوب نمی‌شود، بلکه شکار محسوب می‌شود و از این رو، حلال است؛ چراکه خداوند با اطلاق فرموده است: ﴿أُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ﴾^۶؛ «شکار دریایی و خوردن آن برای شما حلال شد» و با این وصف، خوردن ماهی‌هایی که در تور یا سایر ابزارهای مرسوم ماهی‌گیری درون آب مرده‌اند، اشکالی ندارد، ولی خوردن ماهی‌هایی که به سبب جستن از آب یا فرو نشستن آن در بیرون آن مرده‌اند، اشکال دارد؛ چراکه شکار محسوب نمی‌شوند، بلکه مردارند.

۳. بیشتر عالمان مسلمان بر آنند که در صید ماهی، بردن نام خداوند شرط نیست و از این رو، می‌توان ماهی صید شده توسط یهودی، مسیحی و حتی زرتشتی را خورد، ولی حق آن است که

۱. لویان، فصل ۱۱، آیات ۹ تا ۱۲

۲. تشنیه، فصل ۱۴، آیات ۹ و ۱۰

۳. النساء/ ۱۶۰

۴. المائدة/ ۳

۵. بنگرید به: بازگشت به اسلام، ص ۲۰۲.

۶. المائدة/ ۹۶

بردن نام خداوند در صید هر حیوانی از جمله ماهی شرط است؛ چراکه خداوند به صورت مطلق فرموده است: «وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذَكَّرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ»^۱؛ «و از چیزی که نام خداوند بر آن برده نشده است نخورید و هرآینه آن فسق است» و تردیدی نیست که «چیزی» شامل ماهی نیز می‌شود و با این وصف، حلیت ماهی صید شده توسط یهودی، مسیحی و زرتشتی، به دلیل عدم شرطیت بردن نام خداوند در صید ماهی نیست، بلکه به دلیل حلیت طعام اهل کتاب است؛ چنانکه خداوند فرموده است: «الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ»^۲؛ «امروز چیزهای پاک برای شما حلال شد و طعام کسانی که پیش از شما کتاب داده شدند برای شما حلال است»، اگرچه به سبب فراموشی یا جهل به وجوب، نام خداوند را بر آن نبرده باشند؛ چراکه آنان به خداوند باور دارند و برای او شریکی نمی‌گیرند و از این رو، نام غیر خداوند را بر صید و ذبیحه‌ی خود نمی‌برند و با این وصف، صید و ذبیحه‌ی آنان حرام نیست؛ چراکه خداوند فرموده است: «إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهْلَ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ»^۳؛ «تنها مردار و خون و گوشت خوک و چیزی که نام غیر خداوند بر آن برده شده را بر شما حرام کرده» و این به معنای آن است که خوردن از گوشت حیوانات ذبح شده یا صید شده توسط موحدان، جایز است؛ بر خلاف گوشت حیوانات ذبح شده یا صید شده توسط ملحدان یا مشرکان که به خداوند باور ندارند یا برای او شریکی می‌گیرند و از این رو، نام نبردنشان از خداوند به سبب فراموشی یا جهل به وجوب نیست، بلکه به سبب عدم اعتقادشان به خداوند یا اعتقادشان به خدایانی جز اوست و از این رو، خوردن از گوشت حیوانات ذبح شده یا صید شده توسط آنان، حرام است؛ مگر آنکه بگوییم نام بردن از خداوند تنها برای ذبح واجب است تا از قربانی کردن مشرکان برای بت‌هایشان تمایز یابد، در حالی که ماهی -با توجه به اینکه خون جهنده ندارد- ذبح نمی‌شود و از این رو، نام بردن از خداوند برای صید آن واجب نیست و تبعاً خوردن آن هرگاه توسط ملحدان یا مشرکان صید شده باشد، اشکالی ندارد، ولی این سخن با سخن خداوند ناسازگار است؛ چراکه خداوند نام بردن از خود را تنها برای ذبح واجب ندانسته، بلکه برای صید نیز واجب دانسته و درباره‌ی آن فرموده است: «وَأَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ»^۴؛ «و نام خداوند را بر آن ببرید و از خداوند پروا کنید که خداوند سریع الحساب است». بنابراین، ماهی صید شده باید از دست مسلمان یا کتابی گرفته شود که به خداوند یکتا اقرار دارند.

۴. فروش گوشت خوک، مردار و حیوانی که برای غیر خداوند ذبح یا صید شده برای خوردن، حرام است؛ چراکه إعانت بر گناه و ستم شمرده می‌شود، در حالی که خداوند فرموده است:

۱. الأنعام/ ۱۲۱
۲. المائدة/ ۵
۳. النحل/ ۱۱۵
۴. المائدة/ ۴

﴿وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾؛ «و به یکدیگر در گناه و ستم یاری نرسانید و از خداوند پروا کنید که خداوند شدید العقاب است»، اگر چه خریدار از اهل کتاب باشد؛ چراکه حَلِیت گوشت خوک، مردار و حیوانی که برای غیر خداوند ذبح یا صید شده برای اهل کتاب ثابت نیست، بلکه خلاف آن ثابت است؛ چنانکه در تورات آمده است: «و خوک اگر چه شکافته سُم است ولی نشخوار نمی کند، از این رو بر شما حرام است. از گوشت آن ها مخورید و به لاشه ی آن ها دست مزیند؛ بر شما حرام است»^۲ و آمده است: «هیچ مُرداری را نخورید»^۳ و آمده است: «پس گوشت حیوانی را که جانوران وحشی دریده اند مخورید؛ آن را نزد سگان بیندازید»^۴ و آمده است: «اگر حیوانی که می توان خورد بمیرد، هر که به لاشه ی آن دست بزند تا شامگاه نجس خواهد بود. هر که از آن لاشه بخورد باید جامه ی خود را بشوید و تا شامگاه نجس باشد»^۵ و آمده است: «از چربی حیوان مرده یا حیوان دریده شده می توان برای هر کاری استفاده کرد، اما به هیچ وجه نباید آن را خورد. ... نیز هر جا که ساکن هستید خون مخورید، خواه خون پرندگان و خواه خون چارپایان. هر کس که هر نوع خون بخورد، آن شخص باید از میان قوم خود منقطع شود»^۶ و در انجیل آمده است: «قوم اسرائیل را بنگرید: آیا آنان که از قربانی ها می خوردند در مذبح شریک نمی شدند؟ آیا مقصودم این است که خوراک تقدیمی به بت چیزی است، یا اینکه بت چیزی است؟ نه، مقصودم این است که قربانی های بت پرستان تقدیم دیوها می شود نه تقدیم خدا و من نمی خواهم شما شریک دیوها باشید. نمی توانید هم از جام خداوند بنوشید هم از جام دیوها؛ نمی توانید هم از سفره ی خداوند بهره یابید، هم از سفره ی دیوها. آیا می خواهیم غیرت خداوند را برانگیزیم؟ آیا از او تواناتریم؟»^۷ و آمده است: «اگر شخصی بی ایمان شما را به صرف غذا دعوت می کند و شما نیز مایل به رفتن هستید، هر آنچه در برابرتان می گذارد بدون نظر به وجدان بخورید، مگر اینکه کسی به شما بگوید: <این گوشت به بت ها تقدیم شده است> تنها در این صورت، به خاطر کسی که این را به شما گفت و به خاطر وجدان، از آن مخورید»^۸. بنابراین، فروش این چیزها به اهل کتاب برای خوردن، إعانت بر گناه و ستم شمرده می شود که حرام است، بلکه فروش آن ها به ملحدان و مشرکان نیز برای خوردن جایز نیست؛ چراکه آنان نیز اگر چه از نظر خود مجاز به خوردن این چیزها هستند، از نظر خداوند مجاز به آن نیستند، بل مکلف هستند که به خداوند ایمان آورند و از پیامبر او پیروی کنند؛ چنانکه به آنان فرموده است:

۱. المائدة/ ۲
۲. لایبان، فصل ۱۱، آیات ۷ و ۸
۳. تننیه، فصل ۱۴، آیه ی ۲۱
۴. خروج، فصل ۲۲، آیه ی ۳۱
۵. لایبان، فصل ۱۱، آیات ۳۹ و ۴۰
۶. لایبان، فصل ۷، آیات ۲۴، ۲۶ و ۲۷
۷. قرنن بیان، فصل ۱۰، آیات ۱۸ تا ۲۲
۸. قرنن بیان، فصل ۱۰، آیات ۲۷ و ۲۸

﴿فَأْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾؛ «پس به خداوند و فرستاده‌ی او پیامبر امی که به خداوند و کلمات او باور دارد ایمان بیاورید و از او پیروی کنید باشد که هدایت یابید»، بلکه صریحاً آنان را به سبب عدم رعایت حلال و حرامش توبیخ و تهدید کرده و فرموده است: ﴿وَقَالُوا هَذِهِ أَنْعَامٌ وَحَزَّتْ حِجْرٌ لَا يَطْعَمُهَا إِلَّا مَنْ نَشَاءُ بَزْعَمِهِمْ وَأَنْعَامٌ حُرِّمَتْ طُهْرُوهَا وَأَنْعَامٌ لَا يَذْكُرُونَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا افْتِرَاءً عَلَيْهِ سَيَجْزِيهِمْ بِمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿۱﴾ وَقَالُوا مَا فِي بُطُونِ هَذِهِ الْأَنْعَامِ خَالِصَةٌ لِدُكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلَىٰ أَزْوَاجِنَا وَإِنْ يَكُنْ مَيْتَةً فَهُمْ فِيهِ شُرَكَاءُ سَيَجْزِيهِمْ وَصْفَهُمْ إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ﴾؛ «و گویند این چهارپایان و زراعتی است که ممنوع است و جز کسی که خود بخواهیم از آن نمی‌خورد - به خیال خودشان - و چهارپایانی است که سوار شدنشان حرام شده و چهارپایانی است که نام خداوند را بر آن نمی‌برند از روی دروغ بستن بر او، به زودی کیفر دروغی که می‌بستند را به آنان می‌دهد و گویند چیزی که در شکم این چهارپایان است مخصوص مردان ماست و بر زنان حرام است و اگر مردار باشد آنان در آن شریک هستند، به زودی سزای وصفشان را می‌دهد، بی‌گمان او حکیمی داناست». بنابراین، فروش چیزهایی که خداوند خوردنشان را حرام کرده به ملحدان و مشرکان برای خوردن، إعانت بر گناه و ستم است که جایز نیست و تبعاً پول حاصل از آن، سُحت شمرده می‌شود؛ زیرا اگر آنان نمی‌دانند و انکار می‌کنند که خوردن این چیزها حرام است، مسلمانان می‌دانند و ایمان دارند و با این وصف، بایسته است که آنان را از آن بازدارند، نه اینکه بر آن إعانت کنند! مگر اینکه بگوییم مال آنان محترم نیست و فروش چیزهای حرام به آنان برای گرفتن مالشان از باب غنیمت است نه از باب معامله، ولی این سخن درستی نیست؛ زیرا غنیمت، گرفتن مال آنان از طریق جهاد شرعی است که به بازداشتن آنان از نافرمانی خداوند یاری می‌کند، نه از طریق فروختن چیزهای حرام که به نافرمانی آنان از خداوند یاری می‌کند. به علاوه، این سخن یهودیان است که خداوند آن را دروغ شمرده و درباره‌اش فرموده است: ﴿وَمِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بِقِنطَارٍ يُؤَدُّهُ إِلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بَدِينَارٍ لَا يُؤَدُّهُ إِلَيْكَ إِلَّا مَا دُمَّتْ عَلَيْهِ قَائِمًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لَيْسَ عَلَيْنَا فِي الْأُمِّيِّينَ سَبِيلٌ وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾؛ «و از اهل کتاب کسی است که اگر او را بر مالی هنگفت امین شماری آن را به تو بر می‌گرداند و از آنان کسی است که اگر او را بر یک دینار امین شماری آن را به تو بر نمی‌گرداند، مگر اینکه پیوسته نزدش بایستی، این از آن روست که آنان می‌گویند بر ما مسؤولیتی درباره‌ی غیر یهودیان نیست و بر خداوند دروغ می‌بندند در حالی که می‌دانند؛ مگر اینکه بگوییم آنان مانند حیوانات هستند؛ چنانکه خداوند درباره‌ی شان فرموده است: ﴿أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ﴾؛ «آنان مانند چهارپایانند، بلکه آنان گمراه‌ترند»

۱. الأعراف / ۱۵۸

۲. الأنعام / ۱۳۸ و ۱۳۹

۳. آل عمران / ۷۵

۴. الأعراف / ۱۷۹

و با این وصف، خوردن این چیزها به آنان مانند خوردنشان به حیوانات اشکالی ندارد، ولی این سخن درستی نیست؛ چراکه هر چند آنان مانند حیوانات هستند، ولی نباید باشند و از این رو، فروختن این چیزها به آنان -مانند فروختن شراب و اسباب لهو- إعانت آنان بر کاری است که نباید انجام دهند و این إعانت بر گناه و ستم است که جایز نیست؛ همچنانکه سودجویی از جهل و کفر است که جایی در اسلام ندارد و بر خلاف مقاصد آن است، هر چند در یهودیت روا شمرده شده و به عنوان نمونه آمده است: «هیچ مُرداری را نخورید. می‌توانید آن را به غریبی که در یکی از شهرهای شماست بدهید تا بخورد، یا آن را به بیگانه‌ای بفروشید. زیرا شما برای یهوه خدایتان قومی مقدّسید»^۱ و در روایتی واحد از اهل بیت آمده است: «بِیَعُهُ مِمَّنْ يَسْتَجِلُّ الْمَيْتَةَ وَيَأْكُلُ ثَمَّهُ فَإِنَّهُ لَا بَأْسَ بِهِ»^۲؛ «آن را به کسی که مردار را حلال می‌شمارد می‌فروشد و پولش را می‌خورد؛ چراکه این اشکالی ندارد»، در حالی که روایت واحد -خصوصاً هرگاه بر خلاف مبانی باشد- حجت نیست.^۳

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصوب‌هاشعی خراسانی
 دفتر مجتبی با حکم کتبی از دفتر مشرف

۱. تشنیه، فصل ۱۴، آیه ۲۱
 ۲. الکافی للکلینی، ج ۶، ص ۲۶۰؛ تهذیب الأحکام للطوسی، ج ۱، ص ۴۱۴
 ۳. در این باره، بنگرید به: نقد و بررسی ۵۷.